

Leerdoelen voor doelgroep 4-12 jaar

Permanente Verkeerseducatie 2.0

CROW-KpVV

Het KpVV-programma ontwikkelt, verspreidt en borgt collectieve kennis op het gebied van mobiliteit. Het gaat om kennis die ondersteunt bij de beleidsontwikkeling en -uitvoering bij decentrale overheden en andere organisaties.

CROW maakt praktische kennis direct toepasbaar

Kennisplatform CROW is de drijvende kracht achter een veilige, duurzame en toegankelijke fysieke leefomgeving in Nederland. We ontwikkelen en delen collectieve kennis over infrastructuur, openbare ruimte en mobiliteit; voor én met de sector. Onze richtlijnen, tools, opleidingen, netwerken en publicaties zorgen dat kennis actueel, gestandaardiseerd én direct toepasbaar is in de praktijk. Zo versnellen we innovatie, verbinden we partijen en maken we het verschil voor huidige en toekomstige generaties.

Werken aan praktische oplossingen die bijdragen aan maatschappelijke opgaven is voor ons vanzelfsprekend. Dat doen we met ruim 130 professionals in Ede (hoofdkantoor) en Utrecht. CROW is een onafhankelijke kennisorganisatie zonder winstoogmerk.

Oktober 2023

CROW en degenen die aan deze publicatie hebben meegewerkt, hebben de hierin opgenomen gegevens zorgvuldig verzameld naar de laatste stand van wetenschap en techniek. Desondanks kunnen er onjuistheden in deze publicatie voorkomen. Gebruikers aanvaarden het risico daarvan. CROW sluit, mede ten behoeve van degenen die aan deze publicatie hebben meegewerkt, iedere aansprakelijkheid uit voor schade die mocht voortvloeien uit het gebruik van de gegevens.

De inhoud van deze publicatie valt onder bescherming van de auteurswet.
De auteursrechten berusten bij CROW.

Woord vooraf

Dit Leerdoelendocument Permanente Verkeerseducatie (PVE) 2.0 voor de doelgroep 4-12 jaar is een update en doorontwikkeling van het in 2004 opgestelde leerdoelendocument. Deze nieuwe versie van oktober 2023 is ontwikkeld in het kader van de activiteiten voor de Toolkit Verkeerseducatie door CROW in samenwerking met Royal HaskoningDHV.

Inhoud

Woord vooraf 3

Inleiding 5

Achtergrond 6

Doelgroepen Permanente Verkeerseducatie 6

PVE-leerdoelen 6

PVE-leerdoelen 2.0 6

Methodiek leerdoelen 2.0 7

Matrixmodel 7

Niveaus van veilig handelen 8

Vaardigheden verkeersdeelname 8

Gebruik van de leerdoelenmatrix in de praktijk 9

Leerdoelen doelgroep 4-12 jaar 10

Context verkeersgedrag 10

Leerdoelen per leeftijdscategorie 11

Uitwerking leerdoelen groep 1-2 12

Uitwerking leerdoelen groep 3-4 14

Uitwerking leerdoelen groep 5-6 16

Uitwerking leerdoelen groep 7-8 18

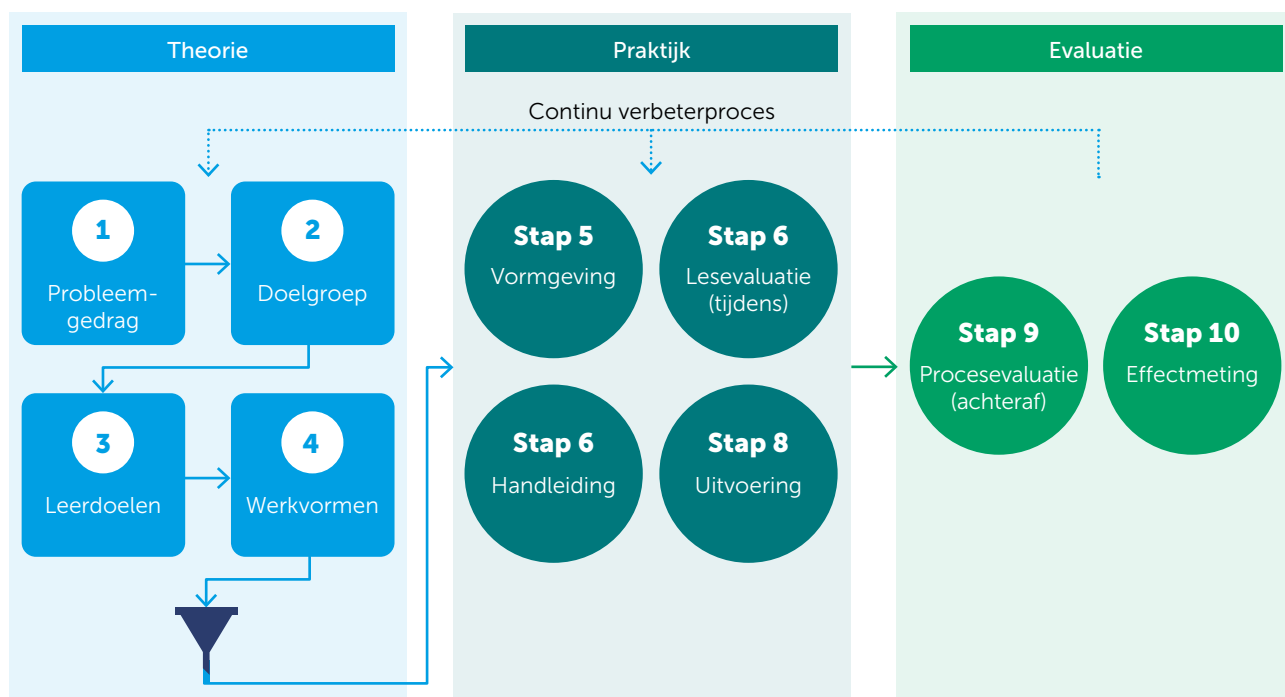
Uitwerking leerdoelen ouders 4-12 jaar 22

Eindnoten 27

Inleiding

In dit document staan de leerdoelen voor de verschillende doelgroepen binnen de Permanente Verkeerseducatie (PVE). Leerdoelen spelen een belangrijke rol bij het ontwikkelen van verkeerseducatieve programma's. Helder beschreven leerdoelen maken duidelijk wat een programma bij de doelgroep wil veranderen. De kenmerken van goed beschreven leerdoelen zijn onderdeel van stap 3 van de Checklist verkeerseducatie (Checklist verkeerseducatie, 10 stappen, substappen, toelichting en voorbeelden; zie Figuur 1). Inhoudelijk hangen de leerdoelen af van het te beïnvloeden probleemgedrag (stap 1) en van de doelgroep (stap 2). Stap 3 is een cruciale stap. Als hier de verkeerde doelen worden gesteld of als de doelen onvoldoende helder zijn geformuleerd, zullen de vervolgstappen niet goed worden gezet en zullen er verkeerde accenten worden gelegd.

In deze toelichting staan we kort stil bij de achtergrond van het leerdoelendocument en de aanleiding voor de actualisatie. Vervolgens gaan we in op de gebruikte methodiek. Daarna volgt een introductie van de doelgroep 4-12 jaar, en als laatste de leerdoelen zelf.

Figuur 1. De 10 stappen van de checklist verkeerseducatie

Achtergrond

Doelgroepen Permanente Verkeerseducatie

Vanuit de behoefte aan meer structuur en coördinatie van activiteiten op het gebied van verkeerseducatie is rond de eeuwwisseling de aanpak ontstaan, die inmiddels bekend staat als Permanente Verkeerseducatie (PVE). Om te beginnen zijn PVE-doelgroepen benoemd en vervolgens is per doelgroep in kaart gebracht wat minimaal noodzakelijk is om zinvolle verkeerseducatieve activiteiten te ontwikkelen. Dit heeft in 2002 geleid tot een rapport met uitgangspunten voor het beleid ten aanzien van PVE: Naar een succesvolle invoering van permanente verkeerseducatie.

Binnen PVE worden zes doelgroepen onderscheiden. Deze indeling in doelgroepen is gebaseerd op een combinatie van leeftijd en vervoermodaliteit. Het gaat om de volgende zes groepen:

- 0 tot 4 jaar
- 4 tot 12 jaar
- 12 tot 16 jaar
- beginnende bestuurders (16 tot circa 25 jaar)
- rijbewijsbestuurders (circa 25 tot circa 60 jaar)
- ouderen vanaf circa 60 jaar.

PVE-leerdoelen

In 2004 heeft Royal HaskoningDHV, in opdracht van de toenmalige Adviesdienst Verkeer en Vervoer, de algemene uitgangspunten uitgewerkt tot concrete leerdoelen voor elke doelgroep. Dit Leerdoelendocument Permanente Verkeerseducatie (PVE) is sindsdien een belangrijke inspiratiebron geweest bij de ontwikkeling van verkeerseducatieve interventies én een belangrijke norm bij de beoordeling ervan.

PVE-leerdoelen 2.0

Door de jaren heen is de visie op wat per doelgroep de benodigde kennis, vaardigheid en attitude zijn om veilig en verantwoord aan het verkeer deel te nemen veranderd. Bovendien was het 'oude' leerdoelendocument door de omvang en het detailniveau niet voor iedereen gemakkelijk in het gebruik. Dit leerdoelendocument 2.0 heeft tot doel daar verandering in te brengen. In deze nieuwe versie worden de leerdoelen op een meer toegankelijke wijze gepresenteerd. Daarnaast zijn de leerdoelen inhoudelijk geactualiseerd op basis van de nieuwste inzichten.

Twee belangrijke hoofdfuncties van het leerdoelendocument blijven overeind staan:

- Het helpt producenten van verkeerseducatie bij ontwikkelen van programma's.
- Het biedt een toetsingskader om te beoordelen in hoeverre programma's aandacht besteden aan de relevante leerdoelen.

De PVE-leerdoelen zijn ambitieus geformuleerd: het gaat om doelen die idealiter per hoofddoelgroep bereikt zouden moeten worden. Of doelen gehaald kunnen worden is onder meer afhankelijk van de tijd die voor verkeerseducatie beschikbaar is en van de specifieke kenmerken van subdoelgroepen. Zo kunnen voor kinderen in het speciaal basis-onderwijs sommige leerdoelen niet of slechts ten dele haalbaar zijn.

De per doelgroep beschreven leerdoelen zijn niet door één partij of binnen één programma te behandelen. Permanente verkeerseducatie werkt het beste wanneer programma's onderling, tussen én binnen de verschillende doelgroepen, op elkaar zijn afgestemd. Daarmee ontstaan er doorgaande leerlijnen. De leerdoelen in dit document zijn zo opgesteld dat deze doorgaande lijn in verkeerseducatieve doelen over alle doelgroepen wordt bewaakt.

Methodiek leerdoelen 2.0

De PVE-leerdoelen beschrijven op hoofdlijnen de benodigde kennis, vaardigheden en attitude die nodig zijn om veilig aan het verkeer deel te nemen. Voor de leesbaarheid gebruiken we in het vervolg van dit document de term 'vaardigheden'¹, maar hiermee bedoelen we ook kennis en attitude.

Matrixmodel

Net als in het eerdere leerdoelendocument, vormt de matrix met 'Goals for Driver Education'² (GDE) de basis voor het uitwerken van de leerdoelen. Deze GDE-matrix wordt al jaren met succes gebruikt voor bepalen van de inhoud van rijopleidingen en -examens. De matrix bestaat uit

verschillende niveaus van veilig handelen en vaardigheden, die samen het uiteindelijke verkeersgedrag van mensen bepalen (Tabel 1). Op basis van recente inzichten uit de wetenschap zijn de vaardigheden ten opzichte van de oorspronkelijke GDE-matrix (en de matrix uit het eerdere leerdoelendocument) enigszins aangepast en uitgebreid. Daarmee komt er meer aandacht voor hogere-ordevaardigheden in het verkeer. In Tabel 1 is de geactualiseerde matrix voor de leerdoelen 2.0 weergegeven. Door de niveaus van veilig handelen en vaardigheden in de matrix te combineren, ontstaan er in totaal zestien cellen. De betekenis van de niveaus en vaardigheden waaruit de matrix bestaat zijn hieronder beschreven.

Tabel 1. Matrixmodel leerdoelen 2.0

Niveaus van veilig handelen	Vaardigheden (inclusief benodigde kennisbasis en gewenste attitude)			
	1 Basisvaardigheden	2 Cognitieve vaardigheden: inzicht in en beheersing van risicoverhogende factoren	3 Kalibratie-vaardigheden: zelfevaluatie, kalibratie en motivatie	4 Sociaal-affectieve vaardigheden
	<i>Basisvaardigheden om aan het verkeer deel te nemen</i>	<i>Herkennen van en omgaan met risicovolle verkeerssituaties</i>	<i>Situaties in het verkeer zo aanpakken dat je ze veilig en verantwoord aankunt</i>	<i>Kunnen inleven in situaties en gevoelens van andere weggebruikers.</i>
IV Algemeen	Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op basisvaardigheden.	Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op herkennen en omgaan met risicovolle situaties.	Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op keuze van situaties zodat die passen bij je eigen vaardigheid.	Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op de inleving in situaties, gevoelens en belangen van andere weggebruikers.
III Strategisch	Gevolgen voor de uitvoering van basisvaardigheden van keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat.	Gevolgen voor het herkennen en omgaan met risicovolle situaties van keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat.	Gevolgen voor het aangaan van situaties die wel of niet passen bij je eigen vaardigheid van keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat.	Gevolgen voor andere weggebruikers van keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat.
II Tactisch	Kennis, inzicht en vaardigheden om situaties in het verkeer veilig op te lossen: wat zijn de regels en afspraken en hoe pas ik ze veilig toe?	Kennis, inzicht en vaardigheden om risico's in het verkeer tijdig te herkennen en te vermijden of te voorkomen dat er onveilige situaties ontstaan.	Weten welke situaties in het verkeer je wel en niet aankunt en je gedrag zo kiezen dat situaties voor jou beheersbaar zijn en veilig opgelost kunnen worden.	Weten wat de gevolgen voor andere weggebruikers kunnen zijn als je situaties in het verkeer niet volgens afspraken oplost en onveilige keuzes maakt.
I Operationeel	Technische beheersing van het vervoermiddel.	Weten welke risico's je loopt als de technische beheersing onvoldoende is en weten wat je moet doen om deze risico's te voorkomen.	Weten hoe goed je het vervoermiddel technisch beheerst en situaties zo kiezen dat je ze, technisch gezien, aankunt.	Weten wat de gevolgen kunnen zijn voor andere weggebruikers als de technische beheersing onvoldoende is.

Niveaus van veilig handelen

Verkeersgedrag ontstaat door invloed van verschillende factoren, zowel persoonlijk als in de omgeving. Deze factoren zijn in de rijen van de matrix opgenomen als de vier niveaus van veilig handelen. Van boven naar beneden gaat het om:

IV. Algemeen niveau: leeftaken en verplaatsen

Op het taakniveau van 'leef taken en verplaatsen' gaat het om persoonlijkheidskenmerken, opvattingen, waarden, ambities en de leefstijl die de verkeersdeelname kunnen beïnvloeden.

III Strategisch niveau: plannen en navigeren

Bij het niveau, 'plannen en navigeren' gaat het om strategische taken: kiezen en voorbereiden van de route, de keuze van het vervoermiddel (auto, ov, fiets, meerijden, etc.). Vooraf nadenken over de situaties waarin je als verkeersdeelnemer kunt belanden en daar je plan op trekken, is een cruciale vaardigheid voor veilige en vlotte deelname in die situaties zelf. Zo kan op dagen met sneeuw en mist een keuze om te gaan rijden tot lastige en gevaarlijke situaties leiden die moeilijk te beheersen zijn.

II Tactisch niveau: oplossen van verkeerssituaties

Dit niveau van veilig handelen gaat over het feitelijk deelnemen aan het verkeer en 'oplossen van verkeerssituaties'. Oftewel: het uitvoeren van verkeersopgaven in samenwerking met andere verkeersdeelnemers. Op dit niveau zijn waarnemings-, beslis-, en handelingsvaardigheden van belang. Minstens net zo belangrijk is het communiceren met en het inleven in andere weggebruikers. Samengevat, de sociale kant van verkeersdeelname.

I Operationeel niveau: bedienen en beheersen van het voertuig

Het operationele niveau van veilig handelen gaat over het bedienen en beheersen van het voertuig. Dit is een noodzakelijke voorwaarde voor een bekwaame taakuitvoering, maar alleen dit niveau beheersen is niet voldoende voor een veilige verkeersdeelname. Voertuigbediening en -beheersing moet vergaand geautomatiseerd zijn, het moet 'vanzelf gaan'.

Vaardigheden verkeersdeelname

Om veilig aan het verkeer te kunnen deelnemen, dienen mensen te beschikken over bepaalde vaardigheden (en de kennis en de houding die daarbij horen). In de kolommen van de matrix zijn de vaardigheden opgedeeld in vier categorieën. De eerste categorie betreft basisvaardigheden, de overige categorieën beschrijven hogere-ordevaardigheden. Van links naar rechts gaat het om:

- 1 **Basisvaardigheden:** Wat mensen in de basis moeten weten en kunnen om veilig aan het verkeer deel te nemen. Denk aan kennis van bestemmingen, vervoermiddelen, verkeersregels, gedragsnormen en risico's. Vaardigheden zijn onder andere beheersing van lichaam en voertuig, waarneming, motoriek, communicatie en compensatie voor minder functioneren.
- 2 **Cognitieve vaardigheden:** Het herkennen en analyseren van potentiële gevaren in het verkeer, en hoe daarnaar te handelen. Gevaarherkenning en -vermijding omvatten verschillende processen: het waarnemen, voorspellen, evalueren, beslissen en handelen in het verkeer.
- 3 **Kalibratievaardigheden:** Het vermogen om je (alleen) in taaksituaties te begeven die passen bij wat je kunt. Hiervoor moeten mensen kunnen inschatten welke vaardigheden in een situatie nodig zijn (wat moet ik kunnen?), en in hoeverre zij die vaardigheden bezitten (kan ik dat?). Een realistisch zelfbeeld is daarbij van groot belang.
- 4 **Sociaal-affectieve vaardigheden:** Het gaat hier vooral om algemene 'skills for life' die ook voor veilig en verantwoord gedrag binnen andere domeinen dan verkeer van belang zijn. Verkeersdeelname is een sociale activiteit, je inleven in de belangen en behoeften van anderen is noodzakelijk. Vaardigheden als tonen van weerbaarheid en empathie, impulscontrole en omgaan met groepsdruk komen daarbij van pas.

Ontwikkeling GDE-matrix

De GDE-matrix is een belangrijke stimulans geweest om de inhoud van de rijtaak te verbreden naar de hiërarchisch hogere taakniveaus. Op de lagere niveaus wordt vooral een beroep gedaan op technische en cognitieve basisvaardigheden. Zogenaamde hogere-ordevaardigheden zijn steeds belangrijker als je hoger in de GDE-matrix komt. Hogere-ordevaardigheden staan voor de meer complexe vaardigheden, vaardigheden waarvoor de verkeersdeelnemer in staat is verschillende basisvaardigheden geïntegreerd toe te passen als onderdeel van rijtaken op de hogere niveaus van de GDE. Dan gaat het naast cognitieve hogere-ordevaardigheden (denk aan gevaarherkenning) om kalibratie (je taken zo kiezen dat je ze aankunt) én sociaalemotionele hogere-ordevaardigheden (je verplaatsen in én rekening houden met andere verkeersdeelnemers). Bij die laatste vaardigheden is er vaak sprake van algemene 'skills for life', die ook voor verantwoorde keuzes op domeinen buiten het verkeer van belang zijn. Deze meer algemene vaardigheden krijgen nog onvoldoende aandacht, terwijl juist die bepalend kunnen zijn voor hoe iemand zich in het verkeer gedraagt. Hogere-ordevaardigheden zijn de meer complexe vaardigheden. Niet goed ontwikkelde hogere-ordevaardigheden zijn een belangrijke oorzaak van het hoge ongevalsrisico van jonge beginnende automobilisten. Recent onderzoek onderschrijft nog eens hoe belangrijk deze vaardigheden zijn voor veilige

en verantwoorde verkeersdeelname, ook voor andere doelgroepen dan jonge beginnende automobilisten.

Keuzes op hogere niveaus hebben invloed op gedrag op lagere niveaus

Keuzes op het niveau van leeftaken klinken door in de manier waarop mensen verkeerssituaties oplossen en hoe ze daarbij een voertuig besturen. Denk daarbij aan de keuze om überhaupt de auto te nemen, om passagiers mee te nemen (socializen), bagage te vervoeren en om dagelijkse activiteiten voort te zetten in de auto (zaken doen, kinderen opvoeden). Hierdoor kan een risico ontstaan. Bijvoorbeeld, er ontstaat een combinatie van stress en (sociale) tijdsdruk als gevolg van een (te) krappe tijdplanning. Dit leidt vervolgens weer tot meer haastig rijgedrag. Of een jonge bestuurder die gevoelig is voor druk van leeftijdsgenoten kan besluiten met vrienden in de auto naar een feest te rijden en onderweg gebruik te maken van de telefoon om tijd te besparen, met alle mogelijke gevolgen die daarbij horen. Denk aan gevaarlijk hoge snelheden bij kruisingen of op landelijke wegen.

SWOV (2021). *Jonge automobilisten. SWOV-factsheet, september 2021*. SWOV, Den Haag.

Tsapi, A., Vissers, J.A.M.M. & Buuron, I. (2022) *Hogere-ordevaardigheden (HOV) in het verkeer*. Amersfoort, RHDHV.

Gebruik van de leerdoelenmatrix in de praktijk

De cellen van de leerdoelenmatrix geven een ingedikte beschrijving van de onderliggende leerdoelen. Door op de cellen te klikken, kon je bij de bijbehorende leerdoelen. De leerdoelen zijn concreet beschreven, maar moeten bij het ontwikkelen van een educatief programma worden uitgewerkt in meer specifieke leerdoelen en lesdoelen. Het leerdoelendocument vormt als het ware een inspiratiebron of leidraad voor de ontwikkelaar. Bij de uitwerking in specifieke leerdoelen, aanbodsdoelen (zie tekstkader) en lesdoelen hebben producenten ruimte voor eigen keuzes en kunnen zij eigen prioriteiten stellen³.

Bij de detailuitwerking is afstemming nodig op het probleemgedrag waar het programma zich op richt (stap 1 van de educatieve checklist, zie Figuur 1) en de doelgroep die het gedrag vertoont (stap 2). Vervolgens moeten als onderdeel van stap 3 de leerdoelen helder en meetbaar worden omschreven. Daarna moet in stap 4 worden bepaald met welke werkvormen en methodieken de geformuleerde leerdoelen kunnen worden behaald.

Hogere-ordevaardigheden en aanbodsdoelen

Hogere-ordevaardigheden (met name de kalibratievaardigheden en sociaal-affectieve vaardigheden) laten zich soms moeilijk vertalen in concrete doelen met betrekking tot kennis, attitude en vaardigheid. In dat geval heeft het leerdoel meer het karakter van wat de trainer of opleider kan aanbieden. We spreken van aanbodsdoelen: ze geven aan wat een trainer, opleider of school kan aanbieden, maar zeggen daarbij niet wat de leerling of deelnemer precies moet kennen, kunnen of willen.

Leerdoelen doelgroep 4-12 jaar

Dit document bevat de leerdoelen voor de doelgroep 4-12 jaar (basisonderwijs). De hier beschreven leerdoelen bouwen voort op de leerdoelen voor de doelgroep 0-4 jaar en anticiperen op die van de doelgroep 12-16 jaar.

Kinderen van 4 tot 12 jaar vormen als verkeersdeelnemers een kwetsbare groep. Ze zijn nog bezig om de vaardigheden te ontwikkelen waarmee ze uiteindelijk zelfstandig veilig aan het verkeer kunnen deelnemen. De rol van ouders om kinderen veilig verkeersgedrag aan te leren, is hierbij heel belangrijk. Zeker op jongere leeftijd hebben kinderen in de basisschoolleeftijd nog begeleiding nodig. Daarom zijn niet alleen leerdoelen geformuleerd voor de kinderen, maar ook voor hun ouders/begeleiders.

Als kinderen ernstig gewond raken in het verkeer, dan gebeurt dat vooral wanneer zij fietser of voetganger zijn. De meeste dodelijke slachtoffers vallen onder kinderen op de fiets in een botsing met een auto. In 2021 vielen er 17 verkeersdoden in de leeftijdscategorie 0-14 jaar. Ter vergelijking: in de periode 1996-2000 waren dit er gemiddeld 65 per jaar. De afgelopen decennia is de verkeersveiligheid voor kinderen sterk verbeterd, al lijkt de afname in verkeersdoden de laatste jaren te zijn gestagneerd. Figuur 2 geeft een overzicht van het aantal verkeersdoden onder kinderen over de periode 1997- 2022. Vergeleken met andere leeftijdsgroepen, overlijden kinderen minder vaak in het verkeer en raken ze ook minder vaak ernstig gewond door een verkeersongeval. Deze positieve ontwikkeling in veiligheid komt vooral door de toename van 30 km/uur-zones, de verbeterde veiligheid van auto's voor inzittenden en meer gebruik van verbeterde kinderzitjes en -stoeltjes⁴.

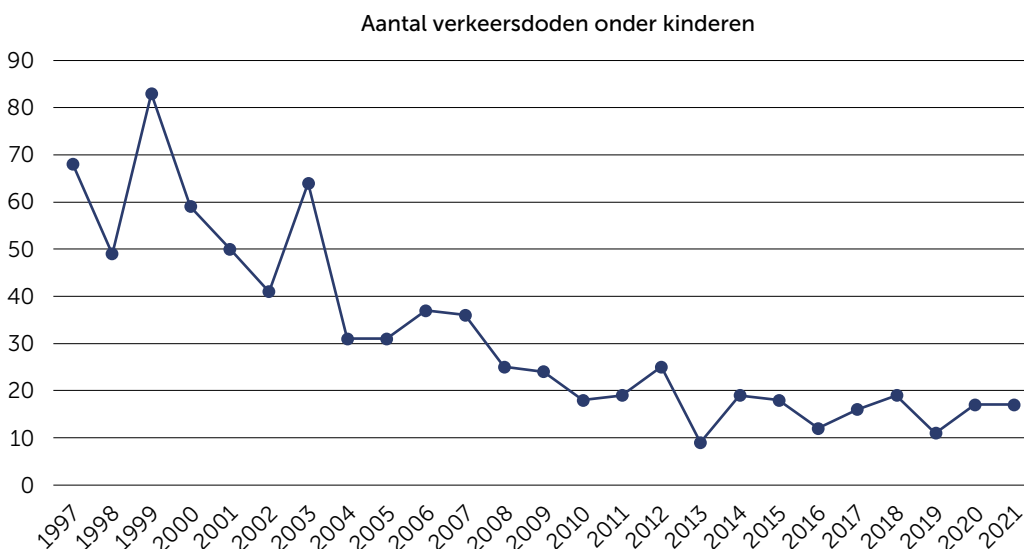
Context verkeersgedrag

Hieronder volgt per niveau uit de matrix beknopt de verkeerscontext voor de doelgroep 4-12 jaar.

Niveau IV – Algemeen niveau: leeftaken en verplaatsen
Naarmate kinderen ouder worden, verandert het speelgedrag steeds meer in (bewust) verplaatsingsgedrag. De actieradius buitenshuis wordt groter en de zelfstandigheid van kinderen neemt gaandeweg toe. Er ontstaan vaste patronen van verplaatsen (denk aan tijden en routes). Daarmee krijgen kinderen meer grip op het verkeer. Eerst vooral in de eigen omgeving.

Van jonge kinderen in de basisschoolleeftijd kun je nog niet verwachten dat ze de risico's van verkeersdeelname kennen. Tot ongeveer 7 jaar hebben kinderen een egocentrische kijk op de wereld. Ze kunnen zichzelf moeilijk in een ander verplaatsen. Dat betekent dat als een kind een auto ziet, hij of zij ervan uitgaat dat de bestuurder van de auto het kind ook ziet. Het kind is op jonge leeftijd nog niet in staat rekening te houden met gevaren die niet direct zichtbaar zijn. Ook zijn relatief simpele motorische handelingen zoals het op- en afstappen van een fiets en het richting aangeven nog lastig. Oudere kinderen (groep 7-8) zijn zich meer bewust van hoe hun gedrag kan leiden tot risico's in het verkeer. Kinderen kunnen vanaf ongeveer 10 jaar abstracter denken. Zo ontstaat bewustwording over de invloed van risicovolle neigingen, karaktereigenschappen en persoonlijke kenmerken op hun verkeersgedrag. Het zien van het eigen gedrag in het verkeer door andermans ogen, kan daarbij helpen.

Ouders dienen bekend te zijn met de risicovolle neigingen van het kind, en vanwege hun voorbeeldrol in het verkeer, óók die van henzelf.

Figuur 2. Het aantal verkeersdoden onder kinderen in de leeftijd 0-14 jaar in de periode 1997-2022 (Bron: CBS)

Niveau III – Strategisch niveau: plannen en navigeren

In principe zal het nemen van beslissingen in het verkeer door de ouder gebeuren. Denk aan de keuze van tijdstip van vertrek, vervoerwijze en route. Dit is zeker het geval als het jonge kinderen betreft. Bij deze strategische keuzes dienen ouders zich te laten leiden door wat het kind kan. Het is van belang kinderen al vroeg bij het plannen van verkeersdeelname te betrekken, zodat zij dit in groep 8 zelfstandig kunnen. Aan het einde van de basisschool moeten kinderen zich bij de afwegingen die spelen bij verkeersdeelname (routes, tijd, modaliteit, etc.) bewust zijn van de risico's, en hoe ze deze kunnen vermijden. Zodat zij erop voorbereid zijn om zelfstandig naar het voortgezet onderwijs te gaan.

Niveau II – Tactisch niveau: oplossen van verkeerssituaties

Voor kinderen in de basisschoolleeftijd is het vaak nog lastig om zelfstandig (complexe) verkeerssituaties te kunnen overzien en daarin de juiste keuzes te maken. Met jonge kinderen is het daarom van belang goede afspraken te maken over waar ze wel en niet mogen komen.

Kinderen moeten de basisverkeersregels en -vaardigheden leren, zodat ze zich uiteindelijk zelfstandig in het verkeer kunnen redden. Er kan nog niet van hen worden verlangd dat ze alle risico's van verkeersdeelname kunnen overzien. Het is een taak van de ouders om deze risico's te kunnen herkennen, en kinderen hiervan bewust te maken. Aan het einde van de basisschool moeten kinderen dat zelfstandig kunnen.

Ouders moeten zich bewust zijn van de sterke en zwakke punten van het kind bij oplossen van verkeerssituaties, maar ook die van henzelf. Foutief gewoontegedrag kan door kinderen gemakkelijk worden gekopieerd. Het is aan de ouders om hier rekening mee te houden.

Niveau I – Operationeel niveau: beheersing van het vervoermiddel

Voor jonge kinderen is het van belang om te weten hoe ze veilig kunnen wandelen en fietsen (en ook steppen, skaten, etc.). Ouders zijn belangrijke 'docenten' om hun deze basisvaardigheden aan te leren. Ook dienen zij te zorgen voor veilige vervoermiddelen en beveiligingsmiddelen, en het juiste gebruik hiervan. Daarnaast is het aan ouders om het kind tijdens verkeersdeelname goed te begeleiden, en te voorkomen dat er risicovolle situaties ontstaan door bijvoorbeeld onvoorspelbaar gedrag.

Leerdoelen per leeftijdscategorie

Kinderen maken op de basisschool een grote ontwikkeling door, zowel op motorisch en sensorisch als op cognitief gebied. Jonge kinderen hebben nog veel begeleiding nodig. Aan het einde van de basisschool moeten kinderen zelfstandig hun weg in het verkeer kunnen vinden. Daarom is in de leerdoelen onderscheid gemaakt naar leeftijd: groep 1-2, 3-4, 5-6 en 7-8. Er zijn ook aparte leerdoelen voor de ouders.

Aan het begin van de basisschool (groep 1-2) is slechts een klein deel van de leerdoelen van toepassing op de leerlingen zelf. Er zijn alleen leerdoelen voor basisvaardigheden op operationeel niveau en tactisch niveau geformuleerd. De ouders zijn verantwoordelijk voor de andere cellen van de leerdoelenmatrix. Gaandeweg de basisschool worden kinderen zelfstandiger en zijn steeds meer cellen van de matrix gevuld met leerdoelen. Tegelijkertijd neemt de begeleiding van de ouders af. Aan het einde van de basisschool (groep 7-8) is de leerdoelenmatrix voor de leerlingen helemaal gevuld en hebben ouders vooral een rol op de achtergrond. Zie ook onderstaande figuur.

Tijdens de basisschool is kortom sprake van twee belangrijke ontwikkelingen. Gedurende de basisschoolleeftijd leert de leerling verkeersopgaven steeds bekwaamer en zelfstandiger uit te voeren. Tegelijkertijd geeft de ouder/begeleider steeds minder hulp bij de opgaven en laat hij het kind steeds meer zelfstandig uitvoeren.

	1 Basisvaardigheden	2 Cognitieve vaardigheden	3 Kalibratie- vaardigheden	4 Sociaal-affectieve vaardigheden
IV Algemeen	(Vanaf groep 7&8)	(Vanaf groep 7&8)	(Vanaf groep 7&8)	(Vanaf groep 7&8)
III Strategisch	(Vanaf groep 7&8)	(Vanaf groep 7&8)	(Vanaf groep 7&8)	(Vanaf groep 7&8)
II Tactisch	(Vanaf groep 1&2)	(Vanaf groep 5&6)	(Vanaf groep 5&6)	(Vanaf groep 5&6)
I Operationeel	(Vanaf groep 1&2)	(Vanaf groep 5&6)	(Vanaf groep 5&6)	(Vanaf groep 5&6)

Uitwerking leerdoelen groep 1-2

	1 Basisvaardigheden	2 Cognitieve vaardigheden: inzicht in en beheersing van risicoverhogende factoren	3 Kalibratie- vaardigheden: zelfevaluatie, kalibratie en motivatie	4 Sociaal-affectieve vaardigheden
	<i>Basisvaardigheden om aan het verkeer deel te nemen</i>	<i>Herkennen van en omgaan met risicovolle verkeerssituaties</i>	<i>Situaties in het verkeer zo aanpakken dat je ze veilig en verantwoord aankunt</i>	<i>Kunnen inleven in situaties en gevoelens van andere weg- gebruikers.</i>
IV Algemeen	(Vanaf groep 7&8)	(Vanaf groep 7&8)	(Vanaf groep 7&8)	(Vanaf groep 7&8)
III Strategisch	(Vanaf groep 7&8)	(Vanaf groep 7&8)	(Vanaf groep 7&8)	(Vanaf groep 7&8)
II Tactisch	Kennis, inzicht en vaardigheden om situaties in het verkeer veilig op te lossen: wat zijn de regels en afspraken en hoe pas ik ze veilig toe?	(Vanaf groep 5&6)	(Vanaf groep 5&6)	(Vanaf groep 5&6)
I Operationeel	Technische beheersing van het vervoermiddel.	(Vanaf groep 5&6)	(Vanaf groep 5&6)	(Vanaf groep 5&6)

Voor de leerlingen uit de groepen 1 en 2 zijn alleen leerdoelen geformuleerd voor de basisvaardigheden op het operationele en tactische niveau. De verkeersomgeving beperkt zich vaak nog tot de omgeving rondom het eigen huis. De ouder/ begeleider is verantwoordelijk voor de veiligheid van het kind.

1 Basisvaardigheden

II.1 Tactisch x basisvaardigheden:

Kennis, inzicht en vaardigheden om situaties in het verkeer veilig op te lossen: wat zijn de regels en afspraken en hoe pas ik ze veilig toe?

Hoofdleerdoel: Het kind weet aan welke afspraken en regels het zich bij het buiten spelen en het deelnemen aan het verkeer moet houden. Het kind begrijpt waarom het belangrijk is om je aan deze regels te houden.

Het kind:

- weet waar het veilig kan spelen en lopen.
- herkent andere verkeersdeelnemers op uiterlijk en geluid.
- weet dat grote voertuigen ruimte nodig hebben en de bestuurder niet alles kan zien.
- weet dat voertuigen met zwaailichten en sirene voorgaan.
- weet dat er verkeersregels en verkeerstekens zijn in het verkeer, en weet waarom ze er zijn. Het kind kent de betekenis van belangrijke basisverkeersregels (op de stoep lopen), verkeersborden en verkeerstekens op het wegdek (oversteekplaats) en van verkeerslichten (wat de betekenis is van groen en rood licht).
- beschikt over kennis en basisvaardigheden voor meerijden als passagier.
 - op de fiets: veilig (blijven) zitten, beveiligingsmiddelen, veilig op- en afstappen.
 - in de auto: veilig (blijven) zitten, gebruik gordel, veilig in- en uitstappen.
 - in het openbaar vervoer: gedragsregels, veilig in- en uitstappen.
- beschikt over kennis en basisvaardigheden voor samen fietsen.
 - Afspraken voor veilig fietsen: alleen onder begeleiding in het verkeer, spelen op veilige plekken
 - Plek op de weg voor fietsers.
 - Relevante verkeersborden en -tekens.
- beschikt over kennis en basisvaardigheden voor samen wandelen.
 - Afspraken voor veilig wandelen: alleen onder begeleiding in het verkeer; spelen op veilige plekken.
 - Plek op de weg voetgangers.
 - Waar, hoe en wanneer oversteken.
 - Relevante verkeersborden en -tekens.

I.1 Operationeel x basisvaardigheden:

Technische beheersing van het vervoermiddel. Het kind:

- kent de verschillende verkeersrollen en weet wanneer het voetganger is, wanneer fietser, wanneer het gebruik maakt van een speelvoertuig (skates, step, e.d.) en wanneer het passagier is.
- kan tijdens het samen met een begeleider deelnemen aan het verkeer controle houden over de gebruikte voertuigen (basisvaardigheden op fiets/skates/step, e.d.).

Uitwerking leerdoelen groep 3-4

	1 Basisvaardigheden	2 Cognitieve vaardigheden: inzicht in en beheersing van risicoverhogende factoren	3 Kalibratie- vaardigheden: zelfevaluatie, kalibratie en motivatie	4 Sociaal-affectieve vaardigheden
	<i>Basisvaardigheden om aan het verkeer deel te nemen</i>	<i>Herkennen van en omgaan met risicovolle verkeerssituaties</i>	<i>Situaties in het verkeer zo aanpakken dat je ze veilig en verantwoord aankunt</i>	<i>Kunnen inleven in situaties en gevoelens van andere weg- gebruikers.</i>
IV Algemeen	(Vanaf groep 7&8)	(Vanaf groep 7&8)	(Vanaf groep 7&8)	(Vanaf groep 7&8)
III Strategisch	(Vanaf groep 7&8)	(Vanaf groep 7&8)	(Vanaf groep 7&8)	(Vanaf groep 7&8)
II Tactisch	Kennis, inzicht en vaardigheden om situaties in het verkeer veilig op te lossen: wat zijn de regels en afspraken en hoe pas ik ze veilig toe?	(Vanaf groep 5&6)	(Vanaf groep 5&6)	(Vanaf groep 5&6)
I Operationeel	Technische beheersing van het vervoermiddel.	(Vanaf groep 5&6)	(Vanaf groep 5&6)	(Vanaf groep 5&6)

Ook voor de leerlingen uit de groepen 3 en 4 zijn alleen leerdoelen geformuleerd voor de basisvaardigheden op het operationele en tactische niveau. Uitgangspunt is dat kinderen de leerdoelen van de groepen 1 en 2 al beheersen, die blijven van toepassing. Ze worden uitgebreid met een aantal nieuwe leerdoelen. De verkeersomgeving wordt complexer en breidt zich uit tot de eigen wijk. De ouder/begeleider blijft verantwoordelijk voor de veiligheid van het kind, maar laat het kind steeds meer zelf uitvoeren.

1 Basisvaardigheden

II.1 Tactisch x basisvaardigheden:

Kennis, inzicht en vaardigheden om situaties in het verkeer veilig op te lossen: wat zijn de regels en afspraken en hoe pas ik ze veilig toe? Het kind:

- kent de afspraken met ouders over veilig buiten spelen en deelnemen aan het verkeer, onder andere:
 - buiten spelen: waar wel en waar niet
 - oversteken: waar, wanneer, wel/niet zelfstandig
 - (school)route: wel/niet zelfstandig, welke routes en wegen
- begrijpt waarom het belangrijk is dat deze regels worden nageleefd.
- kent de plek van een voetganger en fietser op de weg.
- kent de basisverkeersregels, verkeerstekens en andere verkeersvoorzieningen die voor hem/haar als fietser en voetganger in de eigen wijk van belang zijn, en weet wat die betekenen.
- weet hoe hij/zij zich veilig gedraagt als passagier in de auto, op de fiets en in het openbaar vervoer.
- begrijpt waarom het belangrijk is zich veilig te gedragen als passagier.
- kan eenvoudige handelingen en manoeuvres in een rustige woonomgeving (de eigen wijk) uitvoeren.
 - als voetganger onder andere veilig lopen en oversteken
 - als fietser onder andere onder begeleiding fietsen in het verkeer
- kan de basiskennis en -vaardigheden op een veilige manier toepassen in eenvoudige verkeerssituaties.

I.1 Operationeel x basisvaardigheden:

Technische beheersing van het vervoermiddel⁵. Het kind:

- kent de verschillende verkeersrollen en weet wanneer het een voetganger is, wanneer een fietser, wanneer het gebruik maakt van een speelvoertuig (skates, step e.d.) en wanneer het passagier is.
- kan tijdens deelname aan het verkeer controle houden over de gebruikte vervoermiddelen (fiets/skates/step, e.d.).
- kent de belangrijkste kenmerken van een veilige fiets/ veilige skates/step, e.d.
- weet wat belangrijke middelen zijn om zich te beschermen (gebruik helm bij fietsen en skaten, gebruik kniebeschermers bij skates, e.d.)

Uitwerking leerdoelen groep 5-6

	1 Basisvaardigheden	2 Cognitieve vaardigheden: inzicht in en beheersing van risicoverhogende factoren	3 Kalibratie- vaardigheden: zelfevaluatie, kalibratie en motivatie	4 Sociaal-affectieve vaardigheden
	Basisvaardigheden om aan het verkeer deel te nemen	Herkennen van en omgaan met risicovolle verkeerssituaties	Situaties in het verkeer zo aanpakken dat je ze veilig en verantwoord aankunt	Kunnen inleven in situaties en gevoelens van andere weggebruikers.
IV Algemeen	<i>(Vanaf groep 7&8)</i>	<i>(Vanaf groep 7&8)</i>	<i>(Vanaf groep 7&8)</i>	<i>(Vanaf groep 7&8)</i>
III Strategisch	<i>(Vanaf groep 7&8)</i>	<i>(Vanaf groep 7&8)</i>	<i>(Vanaf groep 7&8)</i>	<i>(Vanaf groep 7&8)</i>
II Tactisch	Kennis, inzicht en vaardigheden om situaties in het verkeer veilig op te lossen: wat zijn de regels en afspraken en hoe pas ik ze veilig toe?	Kennis, inzicht en vaardigheden om risico's in het verkeer tijdig te herkennen en ze vervolgens te vermijden of te voorkomen dat er onveilige situaties ontstaan.	Weten welke situaties in het verkeer je wel en niet aankunt en je gedrag zo kiezen dat situaties voor jou beheersbaar zijn en veilig opgelost kunnen worden.	Weten wat de gevolgen voor andere weggebruikers kunnen zijn als je situaties in het verkeer niet volgens afspraken oplost en onveilige keuzes maakt.
I Operationeel	Technische beheersing van het vervoermiddel.	Weten welke risico's je loopt als de technische beheersing onvoldoende is en weten wat je moet doen om deze risico's te voorkomen.	Weten hoe goed je het vervoermiddel technisch beheerst en situaties zo kiezen dat je ze, technisch gezien, aankunt.	Weten wat de gevolgen kunnen zijn voor andere weggebruikers als de technische beheersing onvoldoende is.

Bij kinderen uit de groepen 5 en 6 is sprake van een fikse uitbreiding van het aantal leerdoelen. Voor alle vaardigheden op het operationele en tactische niveau zijn nu leerdoelen geformuleerd. Daarnaast blijven alle leerdoelen van de eerdere groepen van toepassing. Uitgangspunt is dat kinderen die leerdoelen inmiddels beheersen, maar ze kunnen nog steeds om aandacht vragen. De verkeersomgeving breidt zich verder uit en de taken die kinderen moeten uitvoeren nemen verder toe in complexiteit. Tegelijkertijd stimuleert de ouder/begeleider het kind steeds vaker om dingen zelf op te lossen.

1 Basisvaardigheden

II.1 Tactisch x basisvaardigheden:

Kennis, inzicht en vaardigheden om situaties in het verkeer veilig op te lossen: wat zijn de regels en afspraken en hoe pas ik ze veilig toe? Het kind:

- weet wat de belangrijkste verkeersregels en verkeers-tekens zijn.
- weet waarom het belangrijk is om de verkeersregels na te leven en de verkeerstekens op te volgen.
- is in staat de regels op een juiste wijze toe te passen in verschillende verkeerssituaties en daarbij rekening te houden met de aanwezige verkeerstekens.
- is bereid zich volgens de verkeersregels en de verkeers-tekens te gedragen.

I.1 Operationeel x basisvaardigheden:

Technische beheersing van het vervoermiddel⁶. Het kind:

- kan tijdens deelname aan het verkeer controle houden over de gebruikte vervoermiddelen (fiets/skates/step, e.d.).
- kent de belangrijkste kenmerken van een veilige fiets/veilige skates/step, e.d.
- weet wat belangrijke middelen zijn om zich te beschermen (gebruik helm bij fietsen en skaten, gebruik kniebeschermers bij skates, e.d.).
- weet hoe het vervoermiddel te gebruiken bij het oversteken en het afslaan (hand uitsteken bij het fietsen).
- weet hoe het zich moet gedragen bij het meedrijden als passagier.

2 Cognitieve vaardigheden

II.2 Tactisch x cognitieve vaardigheden:

Kennis, inzicht en vaardigheden om risico's in het verkeer tijdig te herkennen en ze vervolgens te vermijden of te voorkomen dat er onveilige situaties ontstaan. Het kind:

- weet wat gevaarlijke verkeerssituaties en omstandigheden zijn op de eigen routes.
- kan in verschillende verkeerssituaties herkennen wat risicovolle gedragingen zijn, zowel van zichzelf als van andere weggebruikers.
- herkent risicovolle verkeerssituaties op de eigen routes en kan daarmee omgaan.

I.2 Operationeel x cognitieve hogere-ordevaardigheden:

Weten welke risico's je loopt als de technische beheersing onvoldoende is en weten wat je moet doen om deze risico's te voorkomen. Het kind:

- kan herkennen wat de risico's zijn van het onvoldoende beheersen van het vervoermiddel.
- weet hoe het deze risico's kan voorkomen.

3 Kalibratievaardigheden⁷

II.3 Tactisch x kalibratievaardigheden:

Weten welke situaties in het verkeer je wel en niet aankunt en je gedrag zo kiezen dat situaties voor jou beheersbaar zijn en veilig opgelost kunnen worden.

- Het kind monitort of hij verkeersopgaven aankan.
- Het kind weet wat hij/zij moet doen om risico's te voorkomen en is bereid dit te doen.
- Het kind is zich bewust zijn van miskalibraties en past zijn gedrag daarop aan.

I.3 Operationeel x Kalibratievaardigheden:

Weten hoe goed je het vervoermiddel technisch beheerst en situaties zo kiezen dat je ze, technisch gezien, aankunt.

- Het kind is zich bewust van eigen sterke en zwakke punten.
- Het kind blijft eigen technische vaardigheden kritisch monitoren.
- Het kind corrigeert tijdig eigen fouten.

4 Sociaal-affectieve vaardigheden

II.4 Tactisch x sociaal-affectieve vaardigheden:

Weten wat de gevolgen voor andere weggebruikers kunnen zijn als je situaties in het verkeer niet volgens afspraken oplost en onveilige keuzes maakt. Het kind:

- beseft wat de gevolgen zijn voor andere verkeersdeelnemers als het situaties in het verkeer niet volgens afspraken oplost en onveilige keuzes maakt.
- kan zich verplaatsen in het perspectief van de ander en is bereid daarmee rekening te houden in het verkeer.
- beseft dat andere verkeersdeelnemers soms hoge verwachtingen van hem/haar hebben. Anderen zien hem/haar niet meer als klein kind en verwachten dat het kind risicovol gedrag en risicovolle situaties van zichzelf en anderen herkent terwijl het kind daar nog niet aan toe is.
- beseft dat sommige verkeersdeelnemers moeite hebben met omgaan met (complexe) verkeerssituaties.

I.4 Operationeel x sociaal-affectieve vaardigheden:

Weten wat de gevolgen kunnen zijn voor andere weggebruikers als de technische beheersing onvoldoende is. Het kind:

- beseft wat de gevolgen zijn voor andere verkeersdeelnemers als hij/zij het vervoermiddel onvoldoende beheerst.
- beseft dat sommige verkeersdeelnemers moeite hebben met omgaan met het vervoermiddel.
- kan zich verplaatsen in het perspectief van de ander en is bereid daarmee rekening te houden in het verkeer.

Uitwerking leerdoelen groep 7-8

	1 Basisvaardigheden	2 Cognitieve vaardigheden: inzicht in en beheersing van risicoverhogende factoren	3 Kalibratie- vaardigheden: zelfevaluatie, kalibratie en motivatie	4 Sociaal-affectieve vaardigheden
	<i>Basisvaardigheden om aan het verkeer deel te nemen</i>	<i>Herkennen van en omgaan met risicovolle verkeerssituaties</i>	<i>Situaties in het verkeer zo aanpakken dat je ze veilig en verantwoord aankunt</i>	<i>Kunnen inleven in situaties en gevoelens van andere weg- gebruikers.</i>
IV Algemeen	Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op basisvaardigheden.	Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op herkennen en omgaan met risicovolle situaties.	Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op keuze van situaties zodat die passen bij je eigen vaardigheid.	Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op de inleving in situaties, gevoelens en belangen van andere weg-gebruikers.
III Strategisch	Gevolgen voor de uitvoering van basisvaardigheden van keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat.	Gevolgen voor het herkennen en omgaan met risicovolle situaties van keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat.	Gevolgen voor het aangaan van situaties die wel of niet passen bij je eigen vaardigheid van keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat.	Gevolgen voor andere weggebruikers van keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat.
II Tactisch	Kennis, inzicht en vaardigheden om situaties in het verkeer veilig op te lossen: wat zijn de regels en afspraken en hoe pas ik ze veilig toe?	Kennis, inzicht en vaardigheden om risico's in het verkeer tijdig te herkennen en ze vervolgens te vermijden of te voorkomen dat er onveilige situaties ontstaan.	Weten welke situaties in het verkeer je wel en niet aankunt en je gedrag zo kiezen dat situaties voor jou beheersbaar zijn en veilig opgelost kunnen worden.	Weten wat de gevolgen voor andere weggebruikers kunnen zijn als je situaties in het verkeer niet volgens afspraken oplost en onveilige keuzes maakt.
I Operationeel	Technische beheersing van het vervoermiddel.	Weten welke risico's je loopt als de technische beheersing onvoldoende is en weten wat je moet doen om deze risico's te voorkomen.	Weten hoe goed je het vervoermiddel technisch beheerst en situaties zo kiezen dat je ze, technisch gezien, aankunt.	Weten wat de gevolgen kunnen zijn voor andere weggebruikers als de technische beheersing onvoldoende is.

Voor de groepen 7 en 8 zijn voor alle cellen van de matrix leerdoelen geformuleerd. Opnieuw geldt dat alle leerdoelen van de eerdere groepen ook van toepassing zijn. De optelsom van alle leerdoelen is erop gericht dat kinderen aan het einde van de basisschool beschikken over de vaardigheden die nodig zijn om de toekomstige route naar de school voor voortgezet onderwijs zelfstandig op een veilige manier af te leggen. Dat betekent dat kinderen leren om steeds complexere verkeerssituaties zelfstandig op te lossen. De ouder/begeleider speelt steeds meer een rol op de achtergrond. Met name hogere-ordevaardigheden krijgen meer aandacht. Er kan niet worden verwacht dat kinderen al deze vaardigheden beheersen. Wel kunnen deze vaardigheden in de klas worden besproken. Leerdoelen hebben dan het karakter van aanboddoelen. Deze doelen

geven aan wat een leerkracht kan aanbieden, maar zeggen daarbij niet dat de leerling al precies iets moet kennen, kunnen of willen.

De leerdoelen, met name die met betrekking tot de hogere-ordevaardigheden, zullen niet voor alle kinderen in het basisonderwijs haalbaar zijn. Denk bijvoorbeeld aan kinderen in het speciaal onderwijs. Voor die groepen kinderen zal maatwerk nodig zijn en zal de rol van de ouder/begeleider belangrijk blijven.

1 Basisvaardigheden

IV.1 Algemeen x basisvaardigheden:

Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op basisvaardigheden.

- Het kind kan beschrijven welke persoonlijke kenmerken/factoren/omstandigheden van invloed kunnen zijn op de uitvoering van basisvaardigheden in het verkeer.
- Het kind heeft inzicht in eigen risicovolle kenmerken/factoren/omstandigheden.
- Daarnaast weet het kind hoe je zelf kunt voorkomen dat deze kenmerken/factoren/omstandigheden de basisvaardigheden negatief beïnvloeden.

Adequate beschrijving van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden die van invloed kunnen zijn op het gedrag in het verkeer.

- Karaktereigenschappen
 - ondernemend versus afwachtend
 - risicomijdend versus risicozoekend
 - stoer doen/de held willen zijn
 - non-conformistisch gedrag (bijvoorbeeld rebellie, ongehoorzaamheid)
 - ongeduldig versus geduldig
 - onzekerheid uit faalangst of angst voor het verkeer
- Normen/regels ouders/school vriendjes
 - groepsdruk
 - regels (hoe het moet) versus subjectieve norm (wat je daadwerkelijk doet)
- Fysieke en mentale kenmerken
 - bijvoorbeeld lengte ten opzichte van fiets/bagage
 - slecht zien, slecht horen
 - ADHD (snel afgeleid, onvoldoende aandacht bij verkeer, e.d.)
 - autisme (meer tijd voor informatieverwerking, moeite om met onverwachte situaties om te gaan, e.d.)
 - beperkt niveau van cognitieve vaardigheden (bijvoorbeeld bij het inschatten van risico's)

Bedenken van effectieve oplossingen in termen van gedragsaanpassing of aanpassing c.q. vermijding van de situatie.

- Is het mogelijk het gedrag aan te passen of is het beter om de situatie aan te passen respectievelijk te vermijden?
- Bewustzijn van risicovolle neigingen en de gevaren daarvan. Inzicht in situaties waarin deze neigingen een rol kunnen spelen. Inzicht in mogelijke oplossingen: hoe kan ik deze situaties voorkomen/vermijden?

III.1 Strategisch x basisvaardigheden:

Gevolgen voor de uitvoering van basisvaardigheden van keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat.

Het kind:

- kan de eigen route kiezen en plannen.
- kan de eigen route organiseren en bijstellen als dit nodig is.
- Het kind weet met welke risico's het rekening moet houden bij het plannen van de route.
- Het kind kan een alternatieve route kiezen als dit nodig is.
- Het kind is zich bewust van de andere weggebruikers op de geplande route en weet hoe het hiermee kan omgaan.

II.1 Tactisch x basisvaardigheden:

Kennis, inzicht en vaardigheden om situaties in het verkeer veilig op te lossen: wat zijn de regels en afspraken en hoe pas ik ze veilig toe? Het kind:

- weet wat de belangrijkste verkeersregels en verkeersstekens zijn.
- weet waarom het belangrijk is om de verkeersregels na te leven en verkeersstekens op te volgen.
- is in staat de verkeersregels op een juiste wijze toe te passen in verschillende verkeerssituaties en de aanwezige verkeersstekens op te volgen.
- is bereid zich volgens de verkeersregels en verkeersstekens te gedragen.
- is in staat zich volgens de verkeersregels en de verkeersstekens te gedragen in moeilijke verkeerssituaties.

I.1 Operationeel x basisvaardigheden:

Technische beheersing van het vervoermiddel. Het kind:

- kan tijdens deelname aan het verkeer controle houden over de gebruikte vervoermiddelen en heeft technische vaardigheden in verregaande mate geautomatiseerd.
- kan beoogde oplossingen geautomatiseerd omzetten in passende technische handelingen.
- kent de belangrijkste kenmerken van een veilige fiets/veilige skates/step, e.d.
- weet wat belangrijke middelen zijn om zich te beschermen en kan deze zelfstandig gebruiken (gebruik helm bij fietsen en skaten, gebruik kniebeschermers bij skates, e.d.).
- kan het vervoermiddel veilig gebruiken tijdens de verkeersdeelname.
- weet hoe het zich moet gedragen bij het meedelen als passagier.

2 Cognitieve vaardigheden

IV.2 Algemeen x cognitieve vaardigheden:

Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op herkennen en omgaan met risicovolle situaties. Het kind:

- kan beschrijven welke persoonlijke kenmerken/factoren/omstandigheden van invloed kunnen zijn op het herkennen en omgaan met risicovolle situaties in het verkeer.
- Het kind heeft inzicht in eigen risicovolle kenmerken/factoren/omstandigheden en weet hoe het kan voorkomen dat deze kenmerken/factoren/omstandigheden het tijdig herkennen, vermijden van en omgaan met risico's negatief beïnvloeden.

III.2 Strategisch x cognitieve vaardigheden:

Gevolgen voor het herkennen van en omgaan met risicovolle situaties door keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat. Het kind:

- kan beschrijven welke risicofactoren een rol spelen bij de keuze en planning van routes.
- weet wat het moet doen om te voorkomen dat risico-factoren een negatieve invloed hebben op het tijdig herkennen, vermijden van en omgaan met risicovolle situaties.

II.2 Tactisch x cognitieve vaardigheden:

Kennis, inzicht en vaardigheden om risico's in het verkeer tijdig te herkennen en ze vervolgens te vermijden of te voorkomen dat er onveilige situaties ontstaan. Het kind:

- weet wat gevaarlijke verkeerssituaties en omstandigheden zijn op de eigen routes.
- kan in verschillende verkeerssituaties herkennen wat risicovolle gedragingen zijn, zowel van zichzelf als van andere weggebruikers.
- weet hoe het moet omgaan met risicovolle verkeers-situaties.
- kan mogelijke risico's tijdig herkennen.
- kan mogelijke risico's vermijden.

I. 2 Operationeel x cognitieve vaardigheden:

Weten welke risico's je loopt als de technische beheersing onvoldoende is en weten wat je moet doen om deze risico's te voorkomen. Het kind:

- kan herkennen wat risico's zijn van onvoldoende beheersen van het vervoermiddel.
- weet hoe het deze risico's kan voorkomen.
- zorgt ervoor dat er voldoende tijd en ruimte is om aandacht te besteden aan mogelijke risico's.
- weet hoe hij/zij mogelijke risico's tijdig kan herkennen.
- weet hoe hij/zij mogelijke risico's kan vermijden.

3 Kalibratievaardigheden

IV.3 Algemeen x kalibratievaardigheden:

Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op keuze van situaties zodat die passen bij je eigen vaardigheid. Het kind:

- kan beschrijven welke persoonlijke kenmerken/factoren/omstandigheden ervoor kunnen zorgen dat het met situaties te maken krijgt die het (nog) niet aankan.
- heeft inzicht in eigen risicovolle kenmerken/factoren/omstandigheden.
- weet hoe het kan voorkomen dat deze kenmerken/factoren/omstandigheden ervoor kunnen zorgen dat het in situaties komt die het (nog) niet aankan.

III.3 Strategisch x kalibratievaardigheden:

Gevolgen voor het aangaan van situaties die wel of niet passen bij je eigen vaardigheid van keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat. Het kind:

- heeft inzicht in factoren en omstandigheden die de complexiteit van de verkeerszaak bepalen (zoals hoge verkeersintensiteit, hoge tijdsdruk en moeilijke weers-omstandigheden).
- kiest te verwachten verkeersopgaven aan de hand van eigen kunnen.

II.3 Tactisch x kalibratievaardigheden:

Weten welke situaties in het verkeer je wel en niet aankunt en je gedrag zo kiezen dat situaties voor jou beheersbaar zijn en veilig opgelost kunnen worden.

- Het kind monitort of het verkeersopgaven aankan.
- Het kind weet wat het moet doen om risico's te voorkomen en is bereid dit te doen.
- Het kind is zich bewustzijn van miskalibraties en past het gedrag daarop aan.

I.3 Operationeel x kalibratievaardigheden:

Weten hoe goed je het vervoermiddel technisch beheerst en situaties zo kiezen dat je ze, technisch gezien, aankunt. Het kind:

- weet welke risico's een rol spelen voor zichzelf bij het oversteken, het gebruik van de fiets en het meerijden als passagier.
- weet hoe en wanneer hij/zij het vervoermiddel moet gebruiken bij het oversteken, de fiets moet gebruiken en hoe het moet meerijden als passagier.
- weet welke risico's een rol spelen voor zichzelf bij het oversteken, het gebruik van de fiets en het meerijden als passagier.
- is zich bewust van eigen sterke en zwakke punten.
- beseft wat de gevolgen kunnen zijn van het overschatten van eigen kunde voor zichzelf en andere verkeersdeelnemers.
- blijft eigen technische vaardigheden kritisch monitoren.
- corrigeert tijdig eigen fouten.

4 Sociaal-affectieve vaardigheden

IV.4 Algemeen x sociaal-affectieve vaardigheden:

Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op de inleving in situaties, gevoelens en belangen van andere weggebruikers. Het kind:

- kan beschrijven welke persoonlijke kenmerken/factoren/omstandigheden ervoor kunnen zorgen dat het onvoldoende rekening houdt met de belangen van andere verkeersdeelnemers.
- heeft inzicht in eigen risicovolle kenmerken/factoren/omstandigheden.
- weet hoe het kan voorkomen dat deze kenmerken/factoren/omstandigheden ervoor kunnen zorgen dat het de belangen van andere verkeersdeelnemers in gevaar brengt.

III.4 Strategisch x sociaal-affectieve vaardigheden:

Gevolgen voor andere weggebruikers van keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat. Het kind:

- kan bij het kiezen en plannen van de route te verwachten verkeersdeelnemers inschatten.
- houdt rekening met hun belangen, behoeften, gewoontes en eventuele tekortkomingen.
- maakt keuzes op grond van afwegingen van te verwachten positieve en negatieve effecten voor zichzelf en voor anderen in het verkeer.

II.4 Tactisch x sociaal-affectieve vaardigheden:

Weten wat de gevolgen voor andere weggebruikers kunnen zijn als je situaties in het verkeer niet volgens afspraken oplost en onveilige keuzes maakt. Het kind:

- beseft wat de gevolgen zijn voor andere verkeersdeelnemers als het situaties in het verkeer niet volgens regels oplost en onveilige keuzes maakt.
- beseft dat sommige verkeersdeelnemers moeite hebben met omgaan met verkeerssituaties.
- kan zich inleven in directe belangen van anderen bij concrete verkeerssituaties.
- is bereid om rekening te houden met belangen van anderen in het verkeersgedrag.
- laat zien dat het emoties in het verkeer in de hand kan houden en kan bijsturen.

I.4 Operationeel x sociaal-affectieve vaardigheden:

Weten wat de gevolgen kunnen zijn voor andere weggebruikers als de technische beheersing onvoldoende is. Het kind:

- beseft wat de gevolgen zijn voor andere verkeersdeelnemers als hij/zij het vervoermiddel onvoldoende beheerst.
- beseft dat sommige verkeersdeelnemers moeite hebben met omgaan met het vervoermiddel.
- kan zich verplaatsen in het perspectief van de ander en is bereid daarmee rekening te houden in het verkeersgedrag.
- kan inschatten wat andere verkeersdeelnemers van hem/haar verwachten.

Uitwerking leerdoelen ouders 4-12 jaar

	1 Basisvaardigheden	2 Cognitieve vaardigheden: inzicht in en beheersing van risicoverhogende factoren	3 Kalibratie- vaardigheden: zelfevaluatie, kalibratie en motivatie	4 Sociaal-affectieve vaardigheden
	<i>Basisvaardigheden om aan het verkeer deel te nemen</i>	<i>Herkennen van en omgaan met risicovolle verkeerssituaties</i>	<i>Situaties in het verkeer zo aanpakken dat je ze veilig en verantwoord aankunt</i>	<i>Kunnen inleven in situaties en gevoelens van andere weg- gebruikers.</i>
IV Algemeen	Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op basisvaardigheden.	Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op herkennen en omgaan met risicovolle situaties.	Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op keuze van situaties zodat die passen bij je eigen vaardigheid.	Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op de inleving in situaties, gevoelens en belangen van andere weg-gebruikers.
III Strategisch	Gevolgen voor de uitvoering van basisvaardigheden van keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat.	Gevolgen voor het herkennen en omgaan met risicovolle situaties van keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat.	Gevolgen voor het aangaan van situaties die wel of niet passen bij je eigen vaardigheid van keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat.	Gevolgen voor andere weggebruikers van keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat.
II Tactisch	Kennis, inzicht en vaardigheden om situaties in het verkeer veilig op te lossen: wat zijn de regels en afspraken en hoe pas ik ze veilig toe?	Kennis, inzicht en vaardigheden om risico's in het verkeer tijdig te herkennen en ze vervolgens te vermijden of te voorkomen dat er onveilige situaties ontstaan.	Weten welke situaties in het verkeer je wel en niet aankunt en je gedrag zo kiezen dat situaties voor jou beheersbaar zijn en veilig opgelost kunnen worden.	Weten wat de gevolgen voor andere weggebruikers kunnen zijn als je situaties in het verkeer niet volgens afspraken oplost en onveilige keuzes maakt.
I Operationeel	Technische beheersing van het vervoermiddel.	Weten welke risico's je loopt als de technische beheersing onvoldoende is en weten wat je moet doen om deze risico's te voorkomen.	Weten hoe goed je het vervoermiddel technisch beheerst en situaties zo kiezen dat je ze, technisch gezien, aankunt.	Weten wat de gevolgen kunnen zijn voor andere weggebruikers als de technische beheersing onvoldoende is.

Ouders/begeleiders hebben een belangrijke rol in het aanleren van kennis, attitude en vaardigheden bij hun kinderen om veilig aan het verkeer te kunnen deelnemen. Dit gebeurt meestal niet in de vorm van een programma of project op school, maar informeel, in het dagelijks leven. Deze informele educatie is nodig om kinderen praktijkervaring te laten opdoen. Zo kunnen ouders hun kind laten zien hoe je veilig oversteeft en hen tijdens de route van huis naar school wijzen op mogelijke gevaren en hoe daarmee om te gaan. Informele educatie is in dat geval gericht op kinderen die nog niet zelfstandig naar school gaan. Maar ook wanneer kinderen wel zelfstandig naar school gaan, blijkt dat ouders een gunstige invloed kunnen uitoefenen op het verkeersgedrag van hun kinderen. In de context van de hier geformuleerde leerdoelen sluiten we aan bij een

definitie van SWOV⁸ en zien we informele verkeerseducatie als 'actieve ondersteuning in het dagelijks leven door ouders en/of verzorgers van hun kind(eren) bij het zich eigen maken van verkeersvaardigheden en het aanleren van goede gewoonten in het verkeer'.

Er zijn verschillende manieren denkbaar waarop ouders invulling kunnen geven aan hun rol als informele 'leerkracht'. Zo kunnen ze bijvoorbeeld verkeerskennis en -vaardigheden met hun kinderen oefenen. Hiervoor hebben ouders achtergrondinformatie nodig over verschillende aspecten die van belang zijn voor de verkeersdeelname van het kind, zoals de kennis, vaardigheden en beperkingen van hun kind en de omgeving waarin zij zich begeven.

De hier geformuleerde leerdoelen geven meer concreet invulling aan de rol die ouders als informele 'leerkracht' kunnen vervullen. De focus ligt daarbij op de manier waarop ouders/begeleiders hun kind kunnen ondersteunen bij het maken van verantwoorde en veilige keuzes. Centraal daarbij staat wat het kind nodig heeft. Bij jonge kinderen zijn het de ouders die verantwoordelijk zijn voor de veiligheid van hun kind in het verkeer. Gaandeweg de basisschool leren de ouders hun kind om steeds zelfstandiger aan het verkeer deel te nemen.

Belangrijk daarbij is dat ouders inzicht hebben in de mentale en fysieke ontwikkeling van hun kind en wat die ontwikkeling betekent voor de verkeersdeelname. In de ontwikkeling van jonge kinderen is sprake van de grote individuele verschillen. Dat vraagt van ouders, dat zij zelf in kaart kunnen brengen waar hun kind wel en niet aan toe is. Daartoe moeten ouders worden ondersteund met informatie over wat kinderen op welke leeftijd wel of niet kunnen en wat dat betekent voor hun verkeersdeelname. Het aangehaalde SWOV-rapport (zie voetnoot 9) geeft concrete suggesties over hoe inhoud kan worden gegeven aan de rol van informele 'leerkracht' door de ouders voor de doelgroep 4-12 jaar.

1 Basisvaardigheden

IV.1 Algemeen x basisvaardigheden:

Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op basisvaardigheden.

- De ouder kan beschrijven welke persoonlijke kenmerken/factoren/omstandigheden van invloed kunnen zijn op de uitvoering van eigen basisvaardigheden in het verkeer.
- De ouder kan dit ook beschrijven vanuit het perspectief van het kind. Hij/zij heeft inzicht in risicovolle kenmerken/factoren/omstandigheden vanuit het perspectief van het kind en weet hoe te voorkomen dat deze kenmerken/factoren/omstandigheden de basisvaardigheden negatief beïnvloeden.

Adequate beschrijving van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden die van invloed kunnen zijn op gedrag van de ouder zelf in het verkeer en daarmee ook op het gedrag van het kind.

- Risicovolle neigingen en omstandigheden:
 - non-conformistisch gedrag: regelovertrekend gedrag, in welke mate houd ik me wel of niet aan regels
 - autoriteitsproblemen tussen ouder en kind
 - onzekerheid over rol als opvoeder/begeleider van het kind
 - stressvolle persoonlijke omstandigheden
 - wel/niet bekend met Nederlandse verkeerscultuur

Adequate beschrijving van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden die van invloed kunnen zijn op gedrag van het kind in het verkeer.

- Fysieke en mentale kenmerken:
 - ontwikkeling in vaardigheden naar leeftijd (motorisch, sensorisch, cognitief)
 - bijvoorbeeld lengte ten opzichte van de fiets
 - vervoer van bagage (zware tas)
 - slecht zien, slecht horen
 - ADHD (snel afgeleid, onvoldoende aandacht bij verkeer, e.d.)
 - autisme (meer tijd nodig voor informatieverwerking, moeite om met onverwachte situaties om te gaan, e.d.)
 - beperkt niveau van cognitieve vaardigheden (bijvoorbeeld bij het inschatten van risico's)
- Karaktereigenschappen:
 - ondernemend versus afwachtend
 - risicomijdend versus risicozoekend
 - stoer doen/ de held willen zijn
 - non-conformistisch gedrag (bijvoorbeeld rebellie, ongehoorzaamheid)
 - ongeduldig versus geduldig
 - onzekerheid uit faalangst of angst voor het verkeer
- Normen/regels ouders/school vriendjes:
 - groepsdruk
 - regels (hoe het moet) versus subjectieve norm (wat je daadwerkelijk doet)
 - verwachtingen van andere ouders

Bedenken van effectieve oplossingen in termen van gedragsaanpassing of aanpassing c.q. vermijding van de situatie.

- Kan het kind basisvaardigheden al uitvoeren? Is het mogelijk het gedrag van het kind te ondersteunen/bij te sturen/te corrigeren of is het beter de situatie aan te passen of te vermijden?

III.1 Strategisch x basisvaardigheden:

Gevolgen voor de uitvoering van basisvaardigheden van keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat. De ouder:

- kan beschrijven welke factoren en omstandigheden bij de keuze en de planning van verkeersdeelname van het kind een rol spelen.
- kan in de praktijk verantwoorde keuzes maken die passen bij de ontwikkeling van het kind, zowel bij actieve deelname door het kind als bij vervoer van het kind (welke beveiligingsmiddelen nodig zijn).
- kan de route organiseren en bijstellen als dit nodig is. Hij/zij houdt daarbij rekening met te verwachten kenmerken van de route (wel/ geen fietspad, verkeersintensiteit, e.d.).
- weet met welke risico's hij/zij respectievelijk het kind rekening moet houden bij het plannen van de route.
- weet of het kind over de vereiste basisvaardigheden beschikt: samen doen of kind al zelfstandig laten doen.
- kan een alternatieve route kiezen als dit nodig is.
- is zich bewust van de andere weggebruikers op de geplande route, weet wat dit betekent voor het begeleiden of alleen deelnemen aan het verkeer door het kind en weet hoe hij/zij hiermee om kan gaan.

II.1 Tactisch x basisvaardigheden:

Kennis, inzicht en vaardigheden om situaties in het verkeer veilig op te lossen: wat zijn de regels en afspraken en hoe pas ik ze veilig toe? De ouder:

- kan, vanuit zijn/haar voorbeeldfunctie, beschrijven wat de belangrijkste verkeersregels en verkeerstekens zijn.
- kan het kind uitleggen en ervan overtuigen dat het belangrijk is om de verkeersregels na te leven en verkeerstekens op te volgen.
- geeft het goede voorbeeld en past de verkeersregels op een juiste wijze toe in verschillende verkeerssituaties en volgt de aanwezige verkeerstekens op conform de geldende afspraken.
- weet onder welke condities het kind mag buiten spelen en maakt op basis daarvan afspraken met het kind. Hij/zij houdt toezicht wanneer het kind nog niet aan zelfstandig spelen toe is.
- weet welke verkeerssituaties het kind al zelfstandig aankan, laat het kind verkeerssituaties zelfstandig oplossen en geeft ondersteuning als dat nog nodig is.

I.1 Operationeel x basisvaardigheden:

Technische beheersing van het vervoermiddel. De ouder:

- weet welke technische basisvaardigheden het kind moet beheersen voor (samen) wandelen en fietsen, voor steppen, skaten, e.d.).
- kan beoordelen wanneer bij het kind de technische vaardigheden zijn geautomatiseerd en geeft het kind ondersteuning zolang de vereiste automatisering nog niet is bereikt.

- kent de belangrijkste kenmerken van een veilige fiets/ veilige skates/step, e.d. Hij/zij kiest vervoermiddelen op basis van die kenmerken. Hij/zij houdt toezicht op het onderhoud en de technische staat van de vervoermiddelen die het kind gebruikt.
- weet wat belangrijke middelen zijn om kinderen te beschermen en zorgt ervoor dat deze op een verantwoorde manier worden gebruikt, zowel bij actieve verkeersdeelname (gebruik helm bij fietsen en skaten, gebruik kniebeschermers bij skaten, e.d.) als bij passieve verkeersdeelname (kinderzitje op de fiets, kinderkamer of gordel in de auto, e.d.).

2 Cognitieve vaardigheden

IV.2 Algemeen x cognitieve vaardigheden:

Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op herkennen en omgaan met risicovolle situaties. De ouder:

- kan beschrijven welke persoonlijke kenmerken/factoren/omstandigheden van invloed kunnen zijn op het herkennen en omgaan met risicovolle situaties in het verkeer en bij het buiten spelen.
- heeft inzicht in eigen risicovolle kenmerken/factoren/omstandigheden en weet hoe hij/zij kan voorkomen dat deze kenmerken/factoren/omstandigheden het tijdig herkennen, vermijden van en omgaan met risico's negatief beïnvloeden.
- heeft inzicht in risicovolle kenmerken/factoren/omstandigheden van het kind, hij/zij kan inschatten in welke mate het kind hier verantwoord mee kan omgaan.
- geeft het kind ondersteuning om te voorkomen dat deze kenmerken/factoren/omstandigheden het tijdig herkennen, vermijden van en omgaan met risico's negatief beïnvloeden.

III.2 Strategisch x cognitieve vaardigheden:

Gevolgen voor het herkennen en omgaan met risicovolle situaties van keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat.

- De ouder kan beschrijven welke risicofactoren een rol spelen bij de keuze en planning van routes en bij het kiezen van een veilige speelplek.
- De ouder weet wat hij/zij moet doen om te voorkomen dat risicofactoren bij de keuzes en de planning van routes c.q. het kiezen van een veilige speelplek een negatieve invloed hebben op het tijdig herkennen, vermijden van en omgaan met risicovolle situaties.
- De ouder maakt op basis van de gemaakte risico-inschatting een afweging tussen een actieve of passieve deelname door het kind. Hij/zij kan inschatten of het kind de route zelfstandig of onder begeleiding kan afleggen.

II.2 Tactisch x cognitieve vaardigheden:

Kennis, inzicht en vaardigheden om risico's in het verkeer tijdig te herkennen en ze vervolgens te vermijden of te voorkomen dat er onveilige situaties ontstaan. De ouder:

- weet wat gevaarlijke situaties en omstandigheden zijn in het verkeer. Hij/ zij kan inschatten of het kind met deze situaties kan omgaan en geeft hierbij ondersteuning wanneer dat nodig is.
- kan in verschillende verkeerssituaties herkennen wat risicovolle gedragingen zijn, zowel van zichzelf als van andere weggebruikers. Hij/ zij kan inschatten wat dat betekent voor het kind en of het kind met dit gedrag kan omgaan. Hij/ zij geeft het kind ondersteuning wanneer dat nodig is.
- weet hoe hij/zij moet omgaan met risicovolle verkeerssituaties. Hij/ zij geeft het goede voorbeeld en laat aan het kind zien hoe het in de praktijk moet.
- kan mogelijke risico's tijdig herkennen. Hij/zij kan inschatten of het kind dat ook kan en geeft hierbij zo nodig ondersteuning.
- kan mogelijke risico's vermijden. Hij/zij kan inschatten of het kind dat ook kan en geeft hierbij zo nodig ondersteuning.

I. 2 Operationeel x cognitieve vaardigheden:

Weten welke risico's je loopt als de technische beheersing onvoldoende is en weten wat je moet doen om deze risico's te voorkomen. De ouder:

- kan herkennen wat risico's zijn van onvoldoende technische beheersing door het kind.
- weet hoe hij/zij deze risico's kan voorkomen. Hij/zij kan inschatten of de technische beheersing voldoende is en geeft ondersteuning wanneer dat nodig is.

3 Kalibratievaardigheden

IV.3 Algemeen x kalibratievaardigheden:

Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op keuze van situaties zodat die passen bij je eigen vaardigheid. De ouder:

- kan beschrijven welke persoonlijke kenmerken/factoren/omstandigheden van zichzelf ervoor kunnen zorgen dat hij/zij met situaties te maken krijgt die hij/zij (nog) niet aankan. Hij/zij houdt daarmee rekening wanneer hij/zij het kind in het verkeer begeleidt of vervoert.
- heeft inzicht risicovolle kenmerken/factoren/omstandigheden van het kind. Hij/zij kan ervoor zorgen dat het kind niet in situaties komt die het kind (nog) niet aankan.

III.3 Strategisch x kalibratievaardigheden:

Gevolgen voor het aangaan van situaties die wel of niet passen bij je eigen vaardigheid van keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat. De ouder:

- heeft inzicht in factoren en omstandigheden die de complexiteit van de verkeersdeelnamen bepalen. Hij/zij kan inschatten wat dit voor het kind betekent.
- kiest te verwachten verkeersopgaven aan de hand van de vaardigheid van het kind. Hij/zij beslist op basis daarvan of het kind wel of niet zelfstandig aan het verkeer kan deelnemen.

II.3 Tactisch x kalibratievaardigheden:

Weten welke situaties in het verkeer je wel en niet aankunt en je gedrag zo kiezen dat situaties voor jou beheersbaar zijn en veilig opgelost kunnen worden. De ouder:

- kan sterke en zwakke punten ten aanzien van begeleiden van het kind bij zichzelf herkennen. Hij/zij is zich bewust van de effecten daarvan op de veiligheid van het kind en neemt maatregelen om te voorkomen dat die optreden.
- monitort of het kind verkeersopgaven aankan. Hij/zij helpt het kind om zelf te ervaren wat het wel of niet al zelf kan.
- weet wat hij/zij moet doen om risico's te voorkomen, geeft het kind daarbij de benodigde ondersteuning en is bereid dit te doen.
- is zich bewust van miskalibraties en past de mate van ondersteuning daarop aan.

I.3 Operationeel x kalibratievaardigheden:

Weten hoe goed je het vervoermiddel technisch beheerst en situaties zo kiezen dat je ze, technisch gezien, aankunt. De ouder:

- weet welke risico's een rol spelen bij zichzelf en bij het kind bij de technische beheersing (het oversteken, bij het gebruik van de fiets en bij het meerijden als passagier).
- heeft inzicht in de sterke en zwakke punten bij het kind. Hij/zij houdt daar bewust rekening mee.
- blijft de technische vaardigheden van het kind kritisch monitoren. De ouder geeft het kind de ruimte om zelfstandig te oefenen, maar corrigeert tijdig fouten van het kind.

4 Sociaal-affectieve vaardigheden

IV.4 Algemeen x sociaal-affectieve vaardigheden:

Invloed van persoonlijke kenmerken, factoren en omstandigheden op de inleving in situaties, gevoelens en belangen van andere weggebruikers. De ouder:

- heeft inzicht in eigen persoonlijke kenmerken/factoren/omstandigheden die ervoor kunnen zorgen dat hij/zij onvoldoende rekening houdt met de belangen van andere verkeersdeelnemers.
- heeft inzicht in risicovolle kenmerken/factoren/omstandigheden van het kind als het gaat om het omgaan met andere verkeersdeelnemers. Hij/zij weet wanneer het zich in andere verkeersdeelnemers kan verplaatsen, helpt het kind om dat te doen.
- weet hoe hij/zij kan voorkomen dat deze kenmerken/factoren/omstandigheden ervoor kunnen zorgen dat die de belangen van andere verkeersdeelnemers in gevaar brengen. De ouder geeft het goede voorbeeld, laat het kind zelfstandig situaties oplossen en geeft zo nodig ondersteuning.

III.4 Strategisch x sociaal-affectieve vaardigheden:

Gevolgen voor andere weggebruikers van keuzes die je maakt voordat je het verkeer ingaat. De ouder:

- kan bij kiezen en plannen van de route de te verwachten soorten verkeersdeelnemers inschatten.
- houdt rekening met hun belangen, behoeften, gewoontes en eventuele tekortkomingen. Hij/zij kan inschatten of het kind dit al kan.
- maakt keuzes op grond van afweging van te verwachten positieve en negatieve effecten voor het kind en voor anderen in het verkeer. Hij/zij geeft het goede voorbeeld en ondersteunt het kind hierbij om steeds meer zelfstandige keuzes te maken.

II.4 Tactisch x sociaal-affectieve vaardigheden:

Weten wat de gevolgen voor andere weggebruikers kunnen zijn als je situaties in het verkeer niet volgens afspraken oplost en onveilige keuzes maakt. De ouder:

- beseft wat de gevolgen zijn voor andere verkeersdeelnemers als hij/zij situaties in het verkeer niet volgens regels oplost en daarbij onveilige keuzes maakt. De ouder weet dat sommige verkeersdeelnemers moeite hebben met omgaan met verkeerssituaties en houdt daar rekening mee.
- kan inschatten in hoeverre het kind dit ook al kan/weet.
- monitort tijdens de verkeersdeelname of het kind zich kan inleven in directe belangen van anderen bij concrete verkeerssituaties. Hij/ zij leert het kind dit te doen, geeft het goede voorbeeld en begeleidt het wanneer dat nodig is.
- De ouder legt het kind uit waarom het belangrijk is om rekening te houden met belangen van anderen. Hij/zij leert het kind hoe het emoties in het verkeer in de hand kan houden en kan bijsturen.

I.4 Operationeel x sociaal-affectieve vaardigheden:

Weten wat de gevolgen kunnen zijn voor andere weggebruikers als de technische beheersing onvoldoende is.

- De ouder beseft wat de gevolgen zijn voor andere verkeersdeelnemers als de technische beheersing van het kind nog onvoldoende is. Hij/zij legt het kind uit waarom dat zo is en leert het kind rekening te houden met de belangen en eventuele tekortkomingen van anderen.

Eindnoten

- 1 Naast 'vaardigheden' wordt in de onderzoeksliteratuur ook vaak gebruik gemaakt van de termen 'competenties' en 'bekwaamheden'. Ze verschillen subtiel in betekenis, maar worden regelmatig door elkaar gebruikt. In het leerdoelen-document kiezen we consequent voor 'vaardigheden'.
- 2 Siegrist, S. (1999; Ed.). *Driver Training, Testing and Licensing. Towards theory-based management of young drivers' injury risk in road traffic. Results of the EU-project GADGET, Work Package 3*. Bern, B.
- 3 Met deze werkwijze sluiten we in hoofdlijnen aan bij het zogenaamde 'spinnenwebmodel' van de Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO). SLO is een landelijk kenniscentrum voor het onderwijs en houdt zich bezig met het opstellen van landelijke onderwijsdoelen voor basis en voortgezet onderwijs. Het spinnenwebmodel beschrijft 10 belangrijke activiteiten die nodig zijn bij het (plannen van) leren door leerlingen. Zie: <https://www.slo.nl/thema/meer/curriculumontwikkeling/instrumenten/spinnenweb/inleiding/>.
- 4 SWOV (2019). *Kinderen van 0-14 jaar. SWOV-factsheet, juli 2019, Den Haag*.
- 5 Kinderen in de groepen 3 en 4 leren steeds beter gebruik te maken van vervoermiddelen zoals de fiets. Speelvoertuigen worden gebruikt op een plek waar dat mag en waar in feite geen sprake is van verkeersdeelname. Maar om daar te komen worden ze vaak wel in het verkeer gebruikt. Beheersing van deze speelvoertuigen en de veilige staat ervan moeten daarom wel al aandacht krijgen. Zaken die voor een goede controle over de fiets van belang zijn, zoals achterom kijken en tegelijkertijd je hand uitsteken, krijgen kinderen echter pas vanaf circa 10 jaar goed onder controle.
- 6 Als kinderen ouder worden nemen de motorische vaardigheden toe. Dat betekent dat de kinderen in de groepen 5 en 6 steeds meer zelf kunnen. Zoals al bij de groepen 3 en 4 is opgemerkt, komen bepaalde motorische vaardigheden (zoals op de fiets achterom kijken en tegelijkertijd je hand uitsteken) over het algemeen pas in de groepen 7 en 8 tot een afronding.
- 7 Bij de groepen 5 en 6 maken we een begin met aandacht voor de hogere-ordevaardigheden. Met name van de kalibratie-vaardigheden en van de sociaal-affectieve vaardigheden kan nog niet worden verwacht dat kinderen deze vaardigheden beheersen. Wel kunnen deze vaardigheden al in de klas worden besproken. We spreken ook wel van aanbodsdoelen. Deze doelen geven aan wat een leerkracht kan aanbieden, maar zeggen daarbij niet dat de leerling al precies iets moet kennen, kunnen of willen.
- 8 Hoekstra, A.T.G. en Twisk, D.A.M. (2010) *De rol van ouders in het informele leerproces van kinderen van 4 tot 12 jaar. Een eerste verkenning*. Den Haag, SWOV.

Colofon

Leerdoelen voor doelgroep 4-12 jaar –
Permanente Verkeerseducatie 2.0

uitgave

CROW, Ede

tekst

Royal HaskoningDHV

eindredactie

CROW

foto omslag

Shutterstock

vormgeving

Inpladi bv, Cuijk

contact

CROW klantenservice: klantenservice@crow.nl of
(0318) 69 53 15

bestellen

Deze uitgave is gratis te downloaden via
<https://toolkitverkeerseducatie.nl/over-verkeerseducatie>

Deze uitgave is (mede) mogelijk gemaakt door een bijdrage uit het KpVV-programma. Dit programma ontwikkelt, verspreidt en borgt collectieve kennis op het gebied van mobiliteit en wordt gefinancierd door de vervoerregio's en de provincies.

provincie Drenthe

provinsje fryslân
provincie fryslân

provincie
Gelderland

provincie limburg

Provincie Noord-Brabant

PROVINCIE UTRECHT

